

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С.Сковороди
Кафедра освітології та інноваційної педагогіки
Жешувський університет (Республіка Польща)
Університет третього віку в Громадкі (Республіка Польща)
Європейський інститут безперервної освіти (Словацька Республіка)
Педагогічний інститут Чендуського університету (КНР)

МАТЕРІАЛИ
V Міжнародної науково-практичної конференції

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ
ВИЩОЇ І СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ
СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

31 березня – 2 квітня 2021 року

Том 1

ХАРКІВ
2021

ББК 74.58+74.20+88.40+88.840

УДК 37.013.77:[378+373.5]

П86

ISBN 978-617-7886-20-3

Редакційна колегія:

Золотухіна С. Т. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Ворожбіт-Горбатюк В. В. – професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Лупаренко С. Є. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Попова О. В. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Рогова Т. В. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Штефан Л. А. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Твердохліб Т. С. – д-р пед. наук, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Лазарєва О. М. – канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Дейниченко Г. В. – канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди

Відповідальність за зміст, стилістику, орфографію та пунктуацію статей несуть автори

Затверджено редакційно-видавничою радою

Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

(протокол №2 від 10.03.2021 року)

Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 31 березня – 2 квітня 2021 р.). У 2 томах. / Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків : «Мітра», 2021. Т.1. 313 с.

У збірнику відображено психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої школи в умовах сучасних викликів. Він містить результати досліджень учених, викладачів, учителів, наукові пошуки докторантів, аспірантів, студентів з питань розвитку педагогічної науки й освіти, психолого-педагогічних аспектів інклюзивної освіти, організації дистанційного навчання, реалізації інноваційних технологій, розвитку обдарованої особистості в сучасному освітньому середовищі, професійної підготовки фахівця а також сучасних проблем порівняльної педагогіки.

Матеріали стануть у нагоді науковцям, докторантам, аспірантам, викладачам, магістрам і студентам вищих закладів освіти, практичним працівникам у галузі освіти.

Видано за рахунок авторів.

ISBN 978-617-7886-20-3

© Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 2021

Тарарак Н. Г. Організація методичної роботи в закладах дошкільної освіти: ретроспективний аналіз	56
Ткачова Н. О., Щєбликіна Т. А. Онтопедагогіка: суть і місце в системі наукових знань	60
Чжан Хао, Юр'єва К. А. Китайські педагоги про роль народної музики у вихованні дітей дошкільного віку	64
Чжан Ян, Цінь Шен Розвиток ідей музичного виховання в педагогічних концепціях Е. Жак- Далькроза і З. Кодая	67
Чжао Бейбей, Юр'єва К. А. Мультимедіа в художній освіті китайських школярів і проблема медіа освітньої компетентності вчителів (міжнародний досвід)	70
Куліченко А. К. Медичний факультет університету Меріленда: передумови створення та витоки інноваційної діяльності у 19 столітті	73
До Цзінсюй, Го Цзяфей Формування підприємницьких здібностей студентів в університетах КНР	77
Чжан Ювень. До питання формування полікультурної компетентності у студентів китайських університетів	80
Секція II	
Дистанційна освіта: психолого-педагогічний базис, моделі, технології, ресурси	84
Акімова О. М. Тенденції розвитку професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до супроводу дистанційного навчання учнів з особливими освітніми потребами	84
Андрійчук (Радиш) Н. Б., Гвозд'їй С. П. Використання дистанційних ресурсів при вивченні біології людини у загальноосвітній школі	87
Білик В. М., Довгопола М. О., Мазур Д. С. Дистанційне навчання. Проблеми та переваги	91
Довженко Т. О., Небитова І. А. Дистанційне навчання як інноваційна форма професійної підготовки сучасного вчителя початкових класів	94
Дорош Т. Л., Дорошенко В. В. Формування творчої самостійності майбутніх учителів музики в дистанційному процесі	97
Доценко С. О., Чепелєв О. О. Організація самостійної роботи здобувачів освіти в умовах дистанційного навчання	101

4. Романюк І. Оперативний контроль – інструмент швидкого реагування на актуальні проблеми освітнього процесу в дошкільному закладі. *Вихователь-методист дошкільного закладу*, 2013. С. 25-33.

ОНТОПЕДАГОГІКА: СУТЬ І МІСЦЕВ СИСТЕМІ НАУКОВИХ ЗНАНЬ

Ткачова Н. О.

доктор педагогічних наук, професор

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

м. Харків, Україна

Щебликіна Т. А.

доктор педагогічних наук, доцент

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

м. Харків, Україна

У статті визначено доцільність широкого впровадження поняття «отнопедagogіка» в наукову літературу. Висвітлено суть отнопедagogіки як сучасної педагогічної науки, що вивчає закономірності виховання, навчання й розвитку особистості на засадах принципів гуманізму й екзистенціалізму. Розкрито взаємозв'язок цієї науки з іншими науками.

Ключові слова: філософська онтологія, онтопсихологія, отнопедagogіка, здобувач освіти, медіатор.

The article identifies the practicability of widespread introduction of "otnopedagogy" concept into the scientific usage. The essence of ontopedagogy as a modern pedagogical science that studies the laws of education, training and development of the individual on the basis of the principles of humanism and existentialism has been highlighted. The interconnection of this science with other sciences has been revealed.

Key words: philosophical ontology, ontopychology, ontopedagogy, an applicant for education, a mediator.

Інтенсивні зміни, що відбуваються в усіх галузях життєдіяльності сучасного суспільства й, зокрема, у системі освіти, зумовлюють нагальну потребу перегляду ключових категорій педагогіки, збагачення її новими, актуальними для сьогодення поняттями та відмови від тих термінів, які вже є не на часі. Однією з наукових категорій, яку вітчизняні науковці почали епізодично використовувати в педагогічній літературі ще декілька десятиріч тому й яка сьогодні набуває принципово нового звучання, є отнопедagogіка. Необхідність широкого введення цієї категорії в науковий обіг зумовлено переорієнтацією середньої та вищої освіти на максимальне задоволення індивідуальних потреб здобувачів, спонукання кожного з них до зайняття в освітньому процесі позиції активного суб'єкта, який розбудовує та реалізує на практиці власну індивідуальну траєкторію навчання на основі врахування не тільки вимог та запитів з боку

суспільства, але і власних професійних інтересів, життєвих цілей, здібностей та сподівань.

Доцільно також привернути увагу до висновків В. Артемова й В. Горшкової, відповідно яких у сучасних педагогічних дослідженнях методологічного рівня основні категорії мають онтологічний зміст та водночас реалізують важливу інтегральну функцію, що полягає в забезпеченні відбиття й пізнання людиною навколишнього світу та визначенні нею власного місця і призначення в ньому [5; 6].

Розкриваючи свої ідеї більш докладно, В. Артемов також констатує, що система освіти потрапляє сьогодні в поле онтологічної концептуалізації, котра покликана визначити сутність навчання про буття й життєдіяльність людини та розкрити зміст цього феномену в специфічних умовах сучасного освітнього простору [5, с. 155].

Зазначимо, що слово «онто» (від грец. *όν, όντος* – суще, лат. *in se* – «у собі») є, з одного боку, складовою слова, що означає «існування», а з іншого – окремим словом, що використовується в науковій думці в значенні життя, буття. У процесі наукових розвідок зроблено висновок про те, що онтопедагогіка є педагогічною наукою, яка знаходиться в тісному взаємозв'язку з іншими галузями наукових знань: філософською онтологією, онтопсихологією й психологією розвитку особистості тощо.

Так, філософська онтологія являє собою вчення про буття, структуру та облаштування світу, а також про прояв і характер взаємодії між його складниками. У процесі філософських досліджень учені шукають відповіді на такі ґрунтовні питання: що саме дійсно існує, є безумовною реальністю, а що є, навпаки, лише видимістю, тобто насправді існує [5;10]. У цьому плані, за висновками Д. Атнабаєва, І. Кагарманова й І. Шуарова, онтологія являє собою «філософську рефлексію над картиною світу» [10].

Термін «онтопсихологія» першими в науковій літературі ще в середині ХХ ст. використали такі вчені, як А. Маслоу, К. Роджерс, Е. Сутич, Б. Ананьєв. Зокрема, А. Маслоу наголошував на необхідності створення нової гуманістичної психології розвитку людини, яку він пропонував назвати «онтопсихологією», «трансцендентальною психологією», «психологією цілей» [8, с. 143].

При цьому вчений сприймав онтопсихологію не просто як практичну науку, а як науку, котра фактично стверджує нову філософію життя, в основі якої покладено ідеї про важливість надання людині психологічної підтримки, щоб вона могла стати «тим, ким вона має бути», адже «люди мають зберігати вірність своїй природі» [7, с. 68], тобто прагнути до власної само актуалізації [там само].

Наведені ідеї далі розвиває відомий представник гуманістичної психології К. Роджерс, який наголошував, що сутність особистості розкривається тільки в її власному досвіді, а не в нав'язаних ззовні діях. К. Роджерс також ввів поняття «повноцінно функціонуючої людини», яку характеризує наявність таких характерних ознак: 1) «відкритість переживанню» (здатність глибоко усвідомлювати власні переживання й бажання); 2) «екзистенційний спосіб життя» (готовність жити повноцінно й насичено); 3) «організмична довіра» (орієнтація під час вибору власних дій не на прийняті норми та судження інших

людей, а на власні переживання і життєвий досвід); 4) емпірична свобода (людина спроможна жити вільно, не намагаючись відмовлятися від власних бажань під тиском інших людей); 5) креативність (здатність жити творчо, знаходячи нестандартні способи вирішення наявних життєвих проблем [2, с. 195, 196].

Е. Сутич застосував термін «онтопсихологія» як назву для нової галузі психології, основу якої складають теоретичні ідеї гуманістичної психології й екзистенціалізму[3].

Б. Ананьєв цим поняттям позначив науку, що комплексно досліджує буття особистості. В одній зі своїх колективних публікацій він разом зі своїми співавторами уточнив, що для онтопсихології «природним масштабом вимірювання» є «життя людини загалом»[4, с.7].

Варто також зазначити, що широкої відомості в світі набули авторська теорія онтопсихології А. Менегетті та його практичні доробки в цій галузі. На думку цього автора, онтопсихологія являє собою психологічну науку гуманістичного й екзистенційного характеру, що спрямована на дослідження психічних процесів людини «в їх першопричині» на основі вивчення й розуміння її буття». За висновками автора, онтопсихологія дає змогу відновити дієвий та усвідомлений контакт людської істоти з реальністю буття на основі рефлексії всіх аспектів власної життєдіяльності, а це, у свою чергу, сприятиме індивідуальній самореалізації особистості [1; 9].

Як засвідчують результати проведеного наукового пошуку, філософська онтологія й онтопсихологія вже мають певну історію свого розвитку. На відміну від них, онтопедагогіка як окрема наука поки що знаходиться на початковому етапі свого становлення, тому наукові доробки в галузі онтології, онтопсихології та інших близьких за об'єктом вивчення наук є важливим джерелом її подальшого розвитку. Водночас слід зазначити, що вказані вище вчені та інші науковці висловили багато цінних ідей стосовно саме онтопедагогіки.

Так, у дослідженні стали в пригоді ідеї А. Маслоу про те, що існує дві моделі освіти: традиційна й гуманістична. Реалізація першої з них спрямована на забезпечення засвоєння учасниками освітнього процесу якомога більш фактів про світ, причому витрачаючи для цього мінімум часу, грошей та зусиль.

Прибічники іншої моделі ставлять за основну мету освіти «самоактуалізацію й самотрасценденцію» її здобувачів [8, с. 85]. Відстоюючи переваги саме другої моделі освіти, А. Маслоу стверджує, що ідеальний заклад освіти має забезпечувати в кожного суб'єкта освітнього процесу «відкриття ідентичності», а на цій основі – «відкриття призначення» кожної особистості [8, с. 86].

Вагомий внесок у розвиток онтопедагогіки зробив також А. Менегетті, який практичну мету педагогіки вбачав у перетворенні кожного здобувача освіти в активного суб'єкта власного особистісного становлення, здатного виявляти свою унікальну сутність та «творити» себе, тобто формувати себе як активну особистість та лідера. А. Менегетті вважав, що розв'язання актуальних соціальних проблем можливе лише за умови поширення в суспільстві на теоретичному, на практичному рівнях альтернативної педагогіки, в якій природний проект кожного здобувача освіти, що відбиває його унікальність, є первинним для організації педагогічної взаємодії з цим суб'єктом [1, с. 25, 26, 31].

З'ясовано, що сьогодні окремі аспекти онтопедагогіки стають об'єктами дослідження різних учених. Зокрема, В. Артемов наголошує, що застосування онтології в галузі педагогіки й освіти передбачає забезпечення концептуалізації і системи освіти загалом, і її окремих складників (освітніх програм, навчальних курсів тощо). Причому автор відстоює ідею про необхідність упровадження в педагогічну царину цілої системи онтологій взаємодії [5, с. 158].

На основі вивчення наукової літератури зроблено висновок про те, що онтопедагогіка – це сучасна педагогічна наука, що вивчає закономірності виховання, навчання й розвитку особистості на засадах принципів гуманізму й екзистенціалізму. Предметом вивчення цієї науки є цілеспрямований процес формування й розвитку особистості як унікальної індивідуальності в умовах навчання й виховання, де педагог виконує роль медіатора між здобувачем освіти й загальнолюдською культурою.

Список використаних джерел

1. Горшкова В. В. Идея онтологической интеграции в методологии современных педагогических исследований. *Человек и образование*. 2005. № 1. С. 21-24.
2. Артемов В. Ю. Особливості побудови онтології предметної галузі і професійного середовища в системі вищої професійної освіти. *Біоресурси і природокористування*. 2014. Т. 6. № 1-2. С. 155-161.
3. Шуаров И. Р., Кагарманов И. С., Атнабаев Д. В. Онтология как вид философского знания. *Молодой ученый*. 2017. № 3 (137). С. 719-722. <https://moluch.ru/archive/137/38408>.
4. Meneghetti A. *Pedagogia ontopsicologica*. Rome :Ontopsicologica editrice, 1979. 149 p.
5. Ананьев Б. Г., Дворяшина М. Д., Кудрявцева Н. А. Индивидуальное развитие человека и константность восприятия. Москва: Просвещение, 1968. 334 с.
6. Маслоу А. Новые рубежи человеческой природы [Пер. с англ.; 2-е изд., испр.]. М. : Смысл: Альпина нон-фикшн, 2011. 496 с.
7. Маслоу А. Г. Мотивация и личность. СПб.: Питер, 2006. 478 с.
8. Менегетти А.. Онтопсихология. М.: «Онтопсихология», 2005. 292 с.
9. Роджерс К. *Взгляд на психотерапию. Становление человека*. М.: Прогресс, 1994. С. 153-171. <https://monocler.ru/karl-rodzhers-chto-znachit-stanovitsya-chelovekom>.
10. Rogers C. R. On becoming of person: A therapist's view psychotherapy. Boston HoughtonMifflin, 1961. 420 p.
11. Sutich J. Transpersonal Psychology: An Emerging Force. *Journal of Humanistic Psychology*. 1968. № 8. P. 77-78.